

MACIEJ RAK

 0000-0003-0042-1406

Katedra Historii Języka i Dialektologii – Wydział Polonistyki
Uniwersytet Jagielloński
maciej.rak@uj.edu.pl

Badania dialektologiczne dotyczące gwary babiogórskiej

Dialectological Research on the Babia Góra Dialect

Streszczenie: Artykuł stanowi piątą część cyklu, w którym autor omawia dokonania polskiej dialektologii w zakresie badań góralskiej części Małopolski – tym razem mowa jest o gwarze babiogórskiej, której wyróżnikiem jest mononasalność. Okazuje się, że w wypadku omawianej gwary doszło do wielu zaniedbań dialektologicznych. Po pierwsze, brakuje profesjonalnego słownika gwar tej części Małopolski, a po drugie, w zdecydowanej większości omówione prace powstały kilkadziesiąt lat temu. Siłą rzeczy do najpilniejszych zadań należy więc przeprowadzenie aktualnych badań, zgromadzenie nagrań gwarowych, oszacowanie zmian w realizacji samogłosek nosowych i słownictwa gwarowego, wreszcie przygotowanie słownika.

Słowa kluczowe: Babiogórcy, dialekt małopolski, gwara babiogórska, gwara beskidzka, gwary Karpat, historia badań dialektologicznych

Summary: The article is the fifth part of the series in which the author discusses the achievements of Polish dialectology in the field of research on the highland part of Lesser Poland – this time the Babia Góra dialect, which is distinguished by mononasalism, is taken into consideration. It turns out that in the case of the discussed dialect, there were many dialectological omissions. First, we do not have a professional dictionary of dialects in this part of Lesser Poland, and secondly, the vast majority of the discussed works were written several decades ago therefore, the most urgent tasks include conducting current research, collecting dialectal recordings, estimating changes in the production of nasal vowels and dialectal vocabulary, and finally, preparing a dictionary.

Keywords: Babia Góra dialect, Babiogórcy, Beskid dialect, Carpathian dialect, history of dialectological research, Lesser Poland dialect

---

Uwagi wstępne

Gwary bezpośrednich okolic Babiej Góry, czyli orawską, babiogórską i żywiecką, łączy bardzo wiele, ale też wiele różni. Spośród wymienionych najdokładniej została opracowana gwara orawska (por. *Słownik gwary orawskiej* Józefa Kaśia¹), która wraz z gwarami żywiecką (dokładniej południowożywiecką), podhalańską i spiską, jest zaliczana do gwar góralskich. Z kolei gwara babiogórska ma charakter jednonosówkowy, co nieco oddala ją od wymienionych. Wspólne dla gwar okolic Babiej Góry są przede wszystkim toponimy i – dziś wychodzące już z użycia – słownictwo pasterskie (w tym karpatyzmy). Jedno i drugie jest świadectwem wpływów wołoskich. Spośród wymienionych gwar najbardziej przyjrzyć się babiogórskiej, eksponując historię jej badań. Tym samym niniejszy artykuł jest piątą częścią cyklu, w którym omawiam dokonania polskich dialektologów w zakresie opisu gwar południowej części Małopolski. Wcześniej podobnym tematem zajmowali się między innymi Mieczysław Karaś² (1924–1977) i Joanna Okoniowa³. Do tej pory przybliżyłem historię badań dialektologicznych dotyczących Podhala⁴, polskiej Orawy⁵, polskiego Spiszu⁶ i Kliszczaków⁷.

Etnografia a dialektologia

Jak wiadomo, Babia Góra (1725 m n.p.m.) to Królowa Beskidów, a Beskidy to teren, w wypadku którego nie ma pełnej odpowiedniości między aspektem etnograficznym i dialektologicznym. O ile zasięg gwar orawskiej, podhalańskiej i spiskiej w miarę dokładnie pokrywa się z zasięgiem grup etnograficznych Orawian, Podhalań i Spiszaków, o tyle na przykład gwary kliszczacka i babiogórska (obydwie należą do gwar beskidzkich) nie przystają do obszarów zamieszkałych przez Kliszczaków i Babiogórców.

Jako jeden z pierwszych o Babiogórcach pisał poeta i geograf Wincenty Pol (1807–1872) w *Rzucie oka na północne stoki Karpat*:

Babigórcy czyli Górale od Babiejgóry, Jordanowa i Suchy

Osiedli w kotlinie górnej Skawy na północnych stokach Babiejgóry i góry Pil-ska, aż po wyłom Skawy przez pasmo Beskidu Polskiego. Od zachodu znamy już

¹ J. Kaś, *Słownik gwary orawskiej*, Kraków 2003 (wyd. 2 popr. i poszerz., [t. 1], A–Ó, [t. 2], P–Ż, Kraków 2011).

² M. Karaś, *Badania językowe w Małopolsce*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN, Oddział w Krakowie” 1961, lipiec–grudzień, s. 542–547; tenże, *Przegląd i charakterystyka badań językowych w Małopolsce południowej*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Językoznawcze” 1963, z. 5, s. 341–354; tenże, *Językoznawstwo wobec problematyki karpackiej*, „Slavica Slovaca” 1971, nr 6, s. 62–66.

³ J. Okoniowa, *Stan badań i perspektywy prac leksykograficznych nad językiem polskiego Podhala*, [w:] *Prace na XIII Międzynarodowy Kongres Słowistów w Lublanie 2003*, red. H. Popowska-Taborska, Z. Rudnik-Karwatowa, J. Rusek, J. Siatkowski, Warszawa 2002, s. 161–165; też, *Leksyka Małopolski górzyńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Podhala, w badaniach XIX i XX wieku*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 2008, z. 64, s. 237–248.

⁴ M. Rak, *Badania dialektologiczne na Podhalu*, „Wierchy” 2014 [wyd. 2016], t. 80, s. 169–180.

⁵ Tenże, *Badania dialektologiczne na Polskiej Orawie*, „Wierchy” 2015 [wyd. 2017], t. 81, s. 157–166.

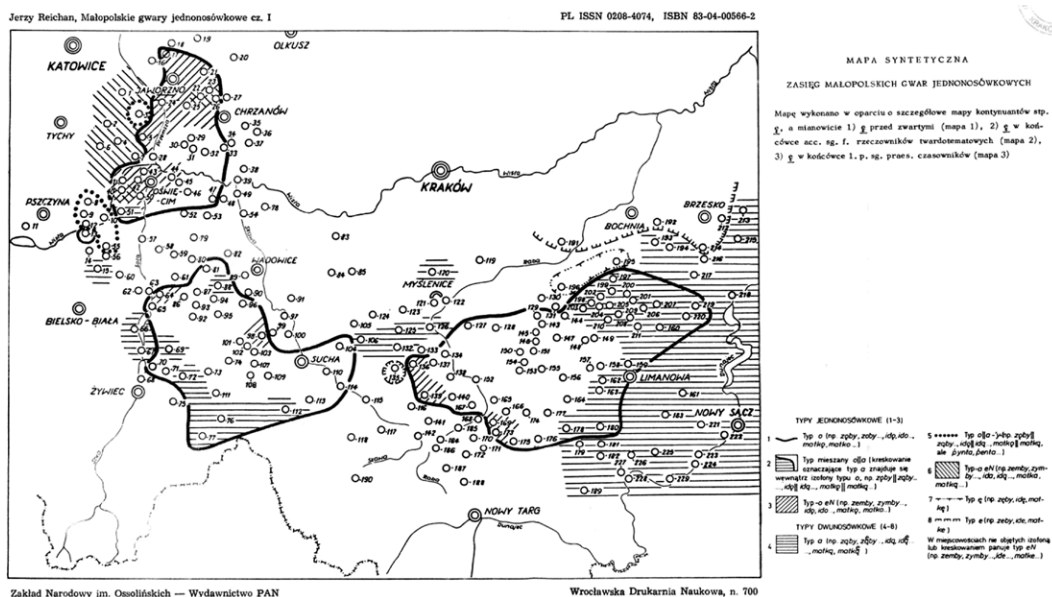
⁶ Tenże, *Badania dialektologiczne na Polskim Spiszu*, „Wierchy” 2016 [wyd. 2019], t. 82, s. 109–118.

⁷ Tenże, *Badania dialektologiczne dotyczące gwary kliszczackiej*, [w:] *Kliszczacy – gwara i kultura*, red. M. Rak, M. Brytan-Ciepieliak, Kraków 2022, s. 83–95.

ich granice, bo tu graniczą z Żywcakami, od wschodu odgarniczają ich działy, które się od góry Łubni rozchodzą ku Gorcowi i ku Beskidowi Polskiemu. Jak szczyt Babięgóry panuje nad całym Beskidem zachodnim, tak też uważam za pierwszy, najgłówniejszy, a zarazem najstarszy punkt skupienia Góral-szczyzny zachodniej ród Babigórców. Szumni i okazali nawet Podhalanie co do postawy i rodowych cech są daleko młodszym rodem i u nich przyjęło się tylko to i wybujało odpowiednio do natury Hal, co u Babigórców leżało w zarodzie. Wsie do nich należące są następujące: Spytkowiec, Skawa, Wysoka, Sydzina, Wilczna, Toporzysko, Malejowa, Naprawa, Jordanów miasto, Bystra, Chrobacze, Osielec, Zawoja, Welcza, Skawica, Juszczyzna, Kajszówka, Zawoja, Zabiela, Biała, Wieprzec, Lachowice, Grzechinia, Zarnówka, Maków miasto, Kurów, Strzyszowa, Las, Kuków, Sucha, Jachówka, Bieńkówka, Zdziebel, Krzeszów, Targaszów, Tarnawa, Zębrzyce, Budzów, Baczyn, Swieszowice, Marcówka, Zachełmna⁸.

Z kolei Urszula Janicka-Krzywda (1949–2015), przybliżając ujęcia innych badaczy, wskazała, że:

Od końca XIX stulecia Górale Babiogórscy zamieszkiwali już wyłącznie wsie w dolinie Skawicy, u północnych podnóży Babię Góry, a więc Białkę, Skawicę i Zawoję, a także Grzechynię w północnej części Pasma Jałowickiego, Juszczyzn w północnej części Pasma Policy oraz Górną Sidzinę po wschodniej stronie tegoż pasma. Oprócz tego w zasięgu tej grupy etnograficznej znajduje się miasteczko Maków Podhalański⁹.

Ilustracja 1. Mapa zasięgu małopolskich gwar jednosódkowych oprac. przez J. Reichana (*Małopolskie gwary jednosódkowe...*, cz. 1, mapa załącznikowa)

⁸ W. Pol, *Rzut oka na północne stoki Karpat*, Kraków 1851, s. 121–122.

⁹ U. Janicka-Krzywda, *Górale Babiogórscy jako grupa etnograficzna*, [w:] *Kultura ludowa Górali Babiogórskich*, red. U. Janicka-Krzywda, Kraków 2016, wyd. 2, „Biblioteka Górska Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie”, t. 12, s. 32.

Taki zakres terytorialny Górali Babiogórskich nie pokrywa się z zasięgiem cech gwarowych. Gwara babiogórska sytuuje się w obrębie suskiej wyspy małopolskich gwar jednonosówkowych. W Małopolsce są trzy tego typu wyspy: poza suską – oświęcimską i limanowską (por. il. 1).

Sidzina (zob. powyższy cytat: W. Pol, *Rzut oka...*) pod względem etnograficznym jest zaliczana do wsi babiogórskich (zwłaszcza jej górna część, z kolei dolna ciąży ku Kliszczakom), ale pod względem językoznawczym reprezentuje inną gwarę. Jeśli idzie o realizację samogłosek nosowych, w Skawicy występuje typ: *gõba* ('gęba'), *p'õta* ('pięta'), *gõbõ* ('gębę'), *matkõ* ('matkę'), a w Sidzinie notujemy formy: *gęba*, *p'ęta*, *gębe*, *matke*. Nieprzypadkowo makowianie złośliwie określali mieszkańców okolicznych wsi przezwiskami w stylu: *Xanka Gośi* (na kobietę z Żarnówki), *M'oso* (na kobietę z Białej)¹⁰.

Nieco innym zagadnieniem są zmiany w systemie gwarowym wywołane oddziaływaniem polszczyzny potocznej, na co w odniesieniu do regionu babiogórskiego zwrócił uwagę między innymi Mieczysław Woźny w artykule *Gwara Makowa a gwara wsi okolicznych (kilka uwag o zanikaniu gwary)*¹¹. Praca ta stanowi ponadto źródło informacji o socjolingwistycznym różnicowaniu gwary.

Słowniki i studia wyrazowe

Leksyka gwary babiogórskiej dotychczas nie została opracowana w postaci osobnego, profesjonalnego słownika. Wiemy o niej tyle, ile możemy się dowiedzieć, czy to z opublikowanych tekstów gwarowych, czy z innych prac. Pewne wyobrażenie o słownictwie babiogórskim daje *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich* pochodzącego z Więciórki Mariana Kucalę¹² (1927–2014). W słowniku tym w układzie tematycznym został omówiony materiał z dwóch beskidzkich wsi – Sidziny i Więciórki oraz zlokalizowanego nad Wisłą Facimiecha.

Osobną grupę stanowią prace językoznawcze Jana Setkowicza, dotyczące nazw psów pasterskich z terenu na północ¹³ oraz na południe od Babiej Góry (tu m.in. materiał z Sidziny)¹⁴. Badacz ten zajął się też toponimami typu *Piekło* (Piekło, Pieklielik, Limierze, Mielerzyska) na terenach przylegających do Babiej Góry¹⁵.

Teksty gwarowe

Kazimierz Nitsch (1874–1958) w *Wyborze polskich tekstów gwarowych* w dziale *Dialekt beskidzki* przedrukował za Władysławem Kosińskim (1844–1914) tekst z Jusz-

¹⁰ Por. M. Woźny, *Gwara Makowa a gwara wsi okolicznych (Kilka uwag o zanikaniu gwary)*, „Język Polski” 1973, t. 53, nr 1, s. 24.

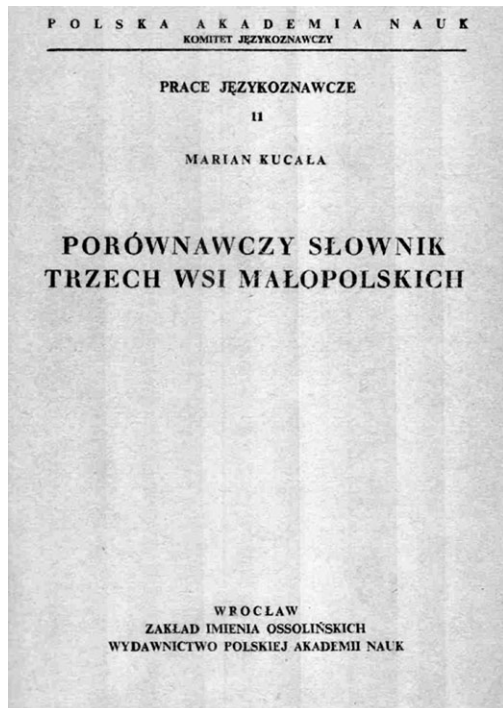
¹¹ Tamże, s. 22–31.

¹² M. Kucala, *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, rys. wyk. H. Augustynowicz-Ciecierska, Wrocław 1957, „Prace Językoznawcze – Polska Akademia Nauk”, t. 11.

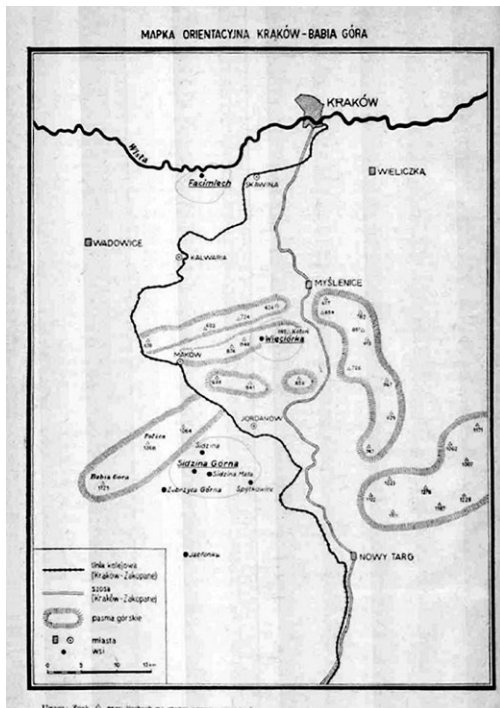
¹³ J. Setkowicz, *Zawołania psów owczarskich na szalaszach halnych Babiej Góry i masywu pieszcząńskiego po stronie północnej*, „Język Polski” 1985, t. 65, nr 4, s. 284–288.

¹⁴ Tenże, *Nazwy psów pasterskich na południowych halach pasma babiogórskiego*, „Język Polski” 1984, t. 64, nr 5, s. 355–357.

¹⁵ Tenże, *Toponimy górskie typu Piekło pod Babią Górą*, „Poradnik Językowy” 1987, z. 1, s. 47–53.

Ilustracja 2. Tytułowa strona *Porównawczego słownika trzech wsi małopolskich* Mariana Kucala (Wrocław 1957)

Ilustracja 3. Mapa pokazująca lokalizację geograficzną Sidziny Górnej, Więciórki i Facimiecha, wsi, których leksyka została omówiona przez Mariana Kucalę (*Porównawczy słownik...*, s. 404)

czyna (nr 51)¹⁶ przygotowany na podstawie zapisów Michała Bazińskiego¹⁷. Poza Juszczyńcem Kosiński w drugiej części *Materyjałów do etnografii Górali Bieskidowych* umieścił też teksty z Makowa Podhalańskiego (s. 30–35) i Skawicy (s. 73–79). Z kolei w pierwszej części znajduje się kilka podań ze Skawicy (s. 203–215) i Zawoi (s. 215–216)¹⁸. Teksty z Zawoi ogłosił również Alfred Zaręba (1921–1988)¹⁹, natomiast o cechach gwary Grzechyni możemy się dowiedzieć na podstawie zapisów Mieczysława Karasia²⁰.

¹⁶ K. Nitsch, *Wybór polskich tekstów gwarowych*, Lwów 1929, „Lwowska Biblioteka Sławistyczna”, t. 10, s. 55–57.

¹⁷ W. Kosiński, *Materyjały do etnografii Górali Bieskidowych*, cz. 1, II, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej” 1883, t. 7, s. 3–105. Wzmianka o Michale Bazińskim znajduje się na s. 24, przyp. 1. Być może chodzi tu o osobę późniejszego kierownika szkoły w Zawoi-Wilcznej, który objął to stanowisko w 1891 r., zob. *Historia szkoły w Zawoi Wilcznej*, strona Zespołu Szkół w Zawoi-Wilcznej, <http://zswilczna.szkołnastrona.pl/index.php?c=article&id=1223> [przyp. red.].

¹⁸ W. Kosiński, *Materyjały do etnografii...*, cz. 1, I, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej” 1881, t. 5, s. 187–265.

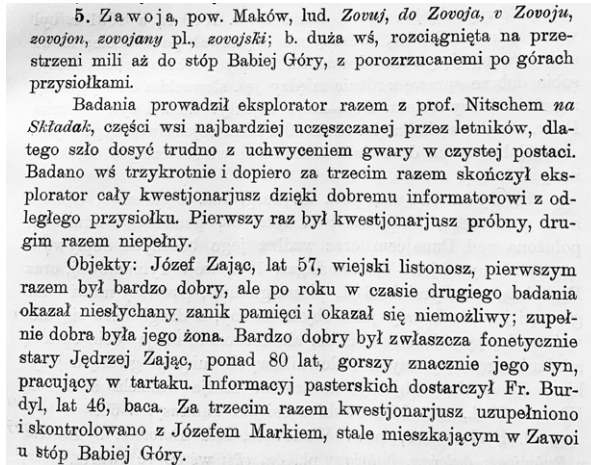
¹⁹ A. Zaręba, *Teksty gwarowe. Tekst z Zawoi pow. suskiego*, „Język Polski” 1957, t. 37, nr 2, s. 132–138.

²⁰ M. Karas, *Teksty gwarowe. Teksty podkarpackie*, „Język Polski” 1955, t. 35, nr 3, s. 199–201. Teksty te weszły do 2. wydania *Wyboru...* K. Nitscha, Warszawa 1960, s. 110–111.

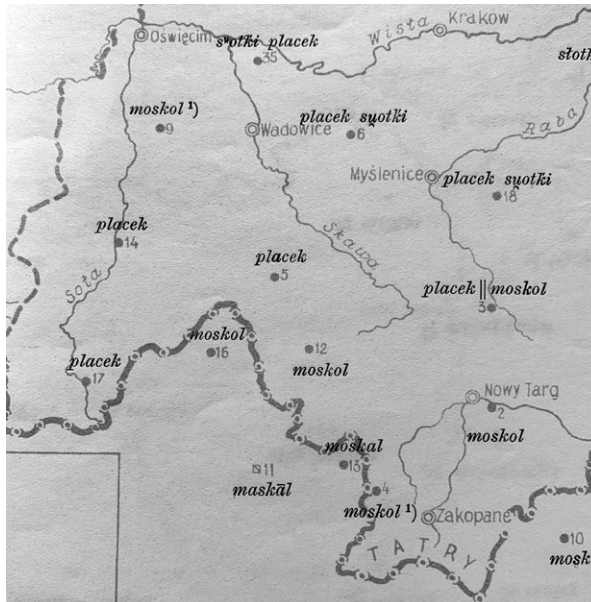

Atlasy dialektologiczne

Gwarę babiogórską w *Atlasie językowym polskiego Podkarpacia* Kazimierza Nitscha i Mieczysława Małeckiego (1903–1946)²¹ reprezentuje Zawoja (punkt 5) (por. il. 4).

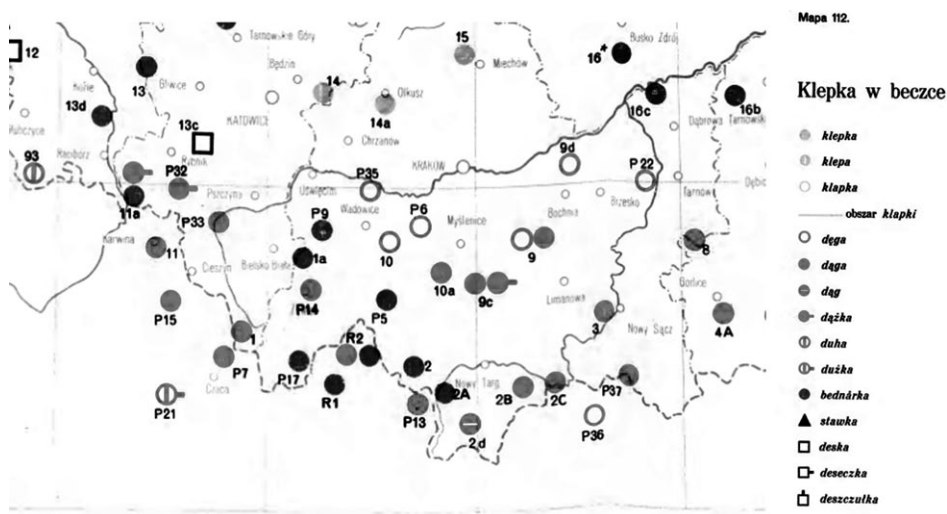
Ilustracja 4. Informacja o Zawoi (K. Nitsch, M. Małecki, *Atlas językowy polskiego Podkarpacia...*, cz. 2, s. 29)

Ilustracja 5. Fragment mapy nr 365, 'placek bez drożdży pieczony na blasze'
(K. Nitsch, M. Małecki, *Atlas językowy polskiego Podkarpacia...*, cz. 2)

²¹ K. Nitsch, M. Małecki, *Atlas językowy polskiego Podkarpacia*, cz. 1, *Mapy*, cz. 2, *Wstęp, objaśnienia, wykazy wyrazów*, Kraków 1934.

Materiały pochodzące z tego opracowania włączono do *Małego atlasu gwar polskich*²², punkt P5 (por. il. 6).

Ilustracja 6. Fragment mapy nr 112 'klepka w becze' (*Mały atlas gwar polskich...*)

Gwara babiogórska nie była natomiast reprezentowana w pozostałych opracowaniach atlasowych obejmujących górską część Małopolski:

- 1) w *Atlasie gwar polskich* Karola Dejny²³ (1911–2004), w tomie 1. *Małopolska*, jako punkt 922 została umieszczona Więciórka, w której badania prowadził M. Kucala (por. il. 7).

922 **Więciórka**, gm. Tokarnia, woj. krakowskie (pow. Myślenice). Inform.: Józef Zięba, ur. 1891; Franciszek Bednarz, ur. 1920. Eksplor. 1957, 1988 Marian Kucala.
922W - *Więciórka*, wg Reich, pkt 132.

Ilustracja 7. Metryczka dotycząca Więciórki (K. Dejna, *Atlas gwar polskich...*, t. 1)

- 2) w *Ogólnokarpackim atlasie dialektologicznym*²⁴ jako punkt nr 5 została uwzględniona Sidzina, w której badania prowadziła Wanda Morozowa (por. il. 8).

²² *Mały atlas gwar polskich*, t. 1–2 pod kier. K. Nitscha, t. 3–13 pod kier. M. Karasia, Wrocław–Kraków 1957–1970.

²³ K. Dejna, *Atlas gwar polskich*, t. 1–4 (współautorzy: t. 2 – S. Gala, A. Zdaniukiewicz, F. Czyżewski; t. 3 – S. Gala), Warszawa 1998–2002 (t. 1, *Małopolska*, Warszawa 1998).

²⁴ *Ogólnokarpacki atlas dialektologiczny [Obszėkarpatskij dialektologiczeskij atlas]*, t. 1, red. R.A. Udler, Kiszyniów 1989.

5 Сидзина, ПНР
Sidzina, PRL, woj. Nowy Sącz, 3000 жит., занятие — с. хоз-во
(W. Morozowa).

Информаторы: 1. А. Choґąзу, 1909 г. рожд., малограмотн.,
крест. — 2. S. Przybyś, 1910 г. рожд., малограмотн., крест. — 3.
Z. Przybyś, 1906 г. рожд., малограмотн., крест.

Ilustracja 8. Metryczka dotycząca Sidziny (*Ogólnokarpacki atlas dialektologiczny...*, t. 1)

- 3) w *Ogólnosłowiańskim atlasie językowym*²⁵ z bliskiego sąsiedztwa gwary babiogórskiej uwzględniono Żabnicę, Jabłonkę i Więciórkę (por. il. 9).

▼ 309. <u>Żabnica</u> RP, woj. Kraków, pow. Żywiec	
Описание	Żabnica. PRL, województwo Kraków, powiat Żywiec. Като́л. С.х. — инд., приработки — Бельско. Д. стар.
Информаторы	К. Купчиньска, 1931, грам.; Я. Войтыла, 1898, малограмот.; А. Слива, 1899, малограмот.
Эксплораторы	А. Басара, Я. Басара — 1972, 1974.
▼ 310. <u>Jablonka</u> RP, woj. Kraków, pow. Nowy Targ	
Описание	Jablonka. PRL, województwo Kraków, powiat Nowy Targ. Поляки и словаки. Като́л. С.х. — инд. Ткачество. Шк. — 12 кл. (в старших кл. преподается слц. яз.), 2 шк. — 8 кл. Первое упом. в 1368.
Информаторы	Я. Чая, 1909, грам.; И. Рысь, 1906, грам.; Я. Гиондла, 1900, грам.; М. Загора, 1904, грам.; все четверо — 6–7 кл. венгерской и словацкой шк.
Эксплораторы	А. Басара, Я. Басара — 1972.
▼ 311. <u>Więciórka</u> RP, woj. Kraków, pow. Myślenice	
Описание	Więciórka. PRL, województwo Kraków, powiat Myślenice. Като́л. С.х. — инд., приработки — в лесхозах. Шк. — 4 кл. Д. впервые упом. в I пол. XVII в.
Информаторы	М. Куцала, 1901, грам.; К. Текели, 1898, малограмот.; Ю. Земба, 1891, малограмот.
Эксплораторы	М. Куцала — 1962.

Ilustracja 9. Metryczki dotyczące Żabnicy, Jabłonki i Więciórki (*Ogólnosłowiański atlas językowy...*)

Prace z zakresu fonetyki

Najważniejszą pracą z zakresu fonetyki gwary babiogórskiej jest monografia Jerzego Reichana, poświęcona samogłoskom nosowym, ujętym strukturalistycznie – *Małopolskie gwary jednonosówkowe*²⁶. Zaproponowany tu bardzo szczegółowy opis został oparty w dużej mierze na badaniach własnych autora, który nie tylko dokładnie ustalił zasięg gwar jednonosówkowych, ale też podał możliwe realizacje szczegółowe ρ i φ (por. il. 10):

²⁵ *Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA) = Obščeslavianskij lingvističeskij atlas = The Slavic linguistic atlas (OLA) = Atlas linguistique Slave (OLA)*.

²⁶ J. Reichan, *Małopolskie gwary jednonosówkowe*, cz. 1–2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, „Prace Instytutu Języka Polskiego PAN”, s. 29.

Podsumowanie

Przegląd prac dialektologicznych dotyczących gwary babiogórskiej ujawnia znaczne braki, które przede wszystkim dotyczą dwóch rzeczy. Po pierwsze, nie istnieje profesjonalny słownik gwar tej części Małopolski, a po drugie, w zdecydowanej większości wymienione prace powstały kilkadziesiąt lat temu. Siłą rzeczy do najpilniejszych zadań należy więc przeprowadzenie aktualnych badań, zgromadzenie nagrań gwarowych, oszacowanie zmian w realizacji samogłosek nosowych i słownictwa gwarowego, wreszcie przygotowanie słownika. Tak duże zaniedbania wynikają z jednego powodu, widocznego zwłaszcza wtedy, gdy zwrócimy uwagę na stan badań w zakresie gwary orawskiej²⁷ i kliszczackiej²⁸. Mianowicie, ziemia babiogórska nie wydała badaczy tej miary, co Marian Kucala i Józef Kaś, którzy całym życiem naukowym spłacali dług swoim małym ojczyznom – Więciórcę (M. Kucala) i Piekelnikowi (J. Kaś).

Bibliografia

■ Książki oraz artykuły w czasopismach i pracach zbiorowych

- Janicka-Krzywda U., *Górale Babiogórscy jako grupa etnograficzna*, [w:] *Kultura ludowa Górali Babiogórskich*, red. U. Janicka-Krzywda, Kraków 2016, wyd. 2, „Biblioteka Górska Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie”, t. 12, s. 23–36
- Karaś M., *Badania językowe w Małopolsce*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN. Oddział w Krakowie” 1961, lipiec–grudzień, s. 542–547
- Karaś M., *Językoznawstwo wobec problematyki karpackiej*, „Slavica Slovaca” 1971, t. 6, s. 62–66
- Karaś M., *Przegląd i charakterystyka badań językowych w Małopolsce południowej*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Językoznawcze” 1963, z. 5, s. 341–354
- Karaś M., *Teksty gwarowe. Teksty podkarpackie*, „Język Polski” 1955, t. 35, nr 3, s. 199–201
- Kaś J., *Słownik gwary orawskiej*, Kraków 2003 (wyd. 2 popr. i poszerz., [t. 1], *A–Ó*, [t. 2], *P–Ż*, Kraków 2011)
- Kosiński W., *Materyjały do etnografii Górali Bieskidowych*, cz. 1, I, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej” 1881, t. 5, s. 187–265
- Kosiński W., *Materyjały do etnografii Górali Bieskidowych*, cz. 1, II, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej” 1883, t. 7, s. 3–105
- Kucala M., *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, rys. wyk. H. Augustynowicz-Ciecierska, Wrocław 1957, „Prace Językoznawcze – Polska Akademia Nauk”, t. 11
- Mały atlas gwar polskich*, t. 1–2, red. K. Nitsch, t. 3–13, red. M. Karaś, Wrocław–Kraków 1957–1970
- Nitsch K., *Wybór polskich tekstów gwarowych*, Lwów 1929, „Lwowska Biblioteka Sławi-styczna”, t. 10
- Nitsch K., Małecki M., *Atlas językowy polskiego Podkarpacia*, cz. 1, *Mapy*, cz. 2, *Wstęp, objaśnienia, wykazy wyrazów*, Kraków 1934

²⁷ M. Rak, *Badania dialektologiczne na Polskiej Orawie...*

²⁸ Tenże, *Badania dialektologiczne dotyczące gwary kliszczackiej...*

- Ogólnokarpacki atlas dialektologiczny [Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas]*, t. 1, red. R.A. Udler, Kiszyniów 1989
- Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA) = Obščeslavianskij lingvističeskij atlas = The Slavic linguistic atlas (OLA) = Atlas linguistique Slave (OLA)*
- Okoniowa J., *Leksyka Małopolski górzyskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Podhala, w badaniach XIX i XX wieku*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 2008, z. 64, s. 237–248
- Okoniowa J., *Stan badań i perspektywy prac leksykograficznych nad językiem polskiego Podhala*, [w:] *Prace na XIII Międzynarodowy Kongres Słowistów w Lublanie 2003*, red. H. Popowska-Taborska, Z. Rudnik-Karwatowa, J. Rusek, J. Siatkowski, Warszawa 2002, s. 161–165
- Pol W., *Rzut oka na północne stoki Karpat*, Kraków 1851
- Rak M., *Badania dialektologiczne dotyczące gwary kliszczackiej*, [w:] *Kliszczacy – gwara i kultura*, red. M. Rak, M. Brytan-Ciepielak, Kraków 2022, s. 83–95
- Rak M., *Badania dialektologiczne na Podhalu*, „Wierchy” 2014 [wyd. 2016], t. 80, s. 169–180
- Rak M., *Badania dialektologiczne na Polskiej Orawie*, „Wierchy” 2015 [wyd. 2017], t. 81, s. 157–166
- Rak M., *Badania dialektologiczne na Polskim Spiszu*, „Wierchy” 2016 [wyd. 2019], t. 82, s. 109–118
- Reichan J., *Małopolskie gwary jednonosówkowe*, cz. 1–2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, „Prace Instytutu Języka Polskiego PAN”, s. 29
- Setkowicz J., *Nazwy psów pasterskich na południowych halach pasma babiogórskiego*, „Język Polski” 1984, t. 64, nr 5, s. 355–357
- Setkowicz J., *Toponimy górskie typu Piekło pod Babią Górą*, „Poradnik Językowy” 1987, z. 1, s. 47–53
- Setkowicz J., *Zawołania psów owczarskich na szalaszach halnych Babiej Góry i masywu piszcząńskiego po stronie północnej*, „Język Polski” 1985, t. 65, nr 4, s. 284–288
- Woźny M., *Gwara Makowa a gwara wsi okolicznych (Kilka uwag o zanikaniu gwary)*, „Język Polski” 1973, t. 53, nr 1, s. 22–31
- Zaręba A., *Teksty gwarowe. Tekst z Zawoi pow. suskiego*, „Język Polski” 1957, t. 37, nr 2, s. 132–138